



## Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

09.04.2026. Nr. 6-9/470

Uz 31.03.2026

[..]

### **Par Bērnu tiesību aizsardzības likuma 5.<sup>1</sup> panta piemērošanu**

Tiesībsarga birojs ir izskatījis Jūsu iesniegumu (reģistrēts 31.03.2026. ar Nr. 1072), kurā lūdzat skaidrojumu Bērnu tiesību aizsardzības likuma (turpmāk – Likums) 5.<sup>1</sup> panta piemērošanai, atbildot uz šādiem jautājumiem:

- 1) Vai Likuma 5.<sup>1</sup> pants ir attiecināms uz fiziskām personām, kas pārstāv lietas dalībniekus civillietās un administratīvajās lietās uz notariālas pilnvaras vai mutiska pilnvarojuma pamata?
- 2) Vai tiek veidots personu, kas ieguvušas speciālās zināšanas bērnu tiesību aizsardzības jomā, vienots reģistrs un uzraudzība?
- 3) Vai tiesai ir pieļaujams piemērot izņēmumus Likuma 5.<sup>1</sup> panta piemērošanai un pielaist personas, kuras nav ieguvušas speciālās zināšanas bērnu tiesību aizsardzības jomā, pārstāvības tiesā nodrošināšanai lietās, kas skar nepilngadīgo tiesības un intereses?

Atbildes uz Jūs interesējošiem jautājumiem.

[1] Likuma 5.<sup>1</sup> pants ir attiecināms uz fiziskām personām, kas pārstāv lietas dalībniekus civillietās un administratīvajās lietās uz notariālas pilnvaras vai mutiska pilnvarojuma pamata. Proti, Likuma 5.<sup>1</sup> panta pirmās daļas 20. punktā noteikts, ka speciālās zināšanas bērnu tiesību aizsardzības jomā (turpmāk – speciālās zināšanas) ir nepieciešamas jebkurai citai personai, ja ar tās pieņemtu pārvaldes lēmumu (it īpaši administratīvo aktu), faktisko rīcību vai cita veida darba vai dienesta pienākumu veikšanu tiek vai var tikt skartas bērna tiesības un tiesiskās intereses. Persona, kura uz pilnvarojuma pamata pārstāv bērna vecāku civillietā, kas skar aizgādības un saskarsmes tiesības, ar savu darbu skar arī bērna tiesības un intereses. Iepriekš minētais attiecināms arī uz

administratīvajām lietām, kuras izskata Administratīvā tiesa, ka arī uz administratīvā pārkāpuma lietām.

Lai gan Likuma 5.<sup>1</sup> pantā ir izvērsti un plaši subjektu uzskatījums, kuriem jāapgūst speciālās zināšanas, likumā nav iespējams uzskaitīt pilnīgi visus subjektus. Sākotnēji Likuma 5.<sup>1</sup> pantā bija noteiktas tās profesijas, kurām speciālās zināšanas nepieciešamas saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2011. gada 13. decembra Direktīvu 2011/93/ES par seksuālas vardarbības pret bērniem, bērnu seksuālas izmantošanas un bērnu pornogrāfijas apkarošanu, un ar kuru aizstāj Padomes Pamatlēmumu 2004/68/TI, kā arī Eiropas Parlamenta un Padomes 2016. gada 11. maija Direktīvu (ES) 2016/800 par procesuālajām garantijām bērniem, kuri ir aizdomās turētie vai apsūdzētie kriminālprocesā. Katras valsts ziņā ir noteikt plašāku subjektu loku, kuriem ir nepieciešamas speciālās zināšanas. Bērna tiesības, kā cilvēktiesību apakšnozare, horizontāli ietekmē gandrīz visas tiesiskās regulēšanas un tiesību normu piemērošanas jomas. Tieši šo iemeslu dēļ Likuma 5. pants un 5.<sup>1</sup> pants noteic ļoti plašu dažādu tiesību piemērošanas un tautsaimniecisko nozaru speciālistu loku, kuriem nepieciešamas speciālās zināšanas bērnu tiesību aizsardzības jomā. Turklāt Likuma 5.<sup>1</sup> pantā ietverti uzskaitījumu likumdevējs nenoslēdz, bet atstāj atvērtu. Proti, nosakot, ka jebkurai citai personai, arī jābūt pamata zināšanām bērnu tiesību aizsardzībā, kas konkrēti nav nosaukta iepriekšējos deviņpadsmit punktos, ja tās pieņem pārvaldes lēmumus, veic faktisko rīcību vai cita veida darbu vai dienesta pienākumus, kur tiek vai var tikt skartas bērna tiesības un tiesiskās intereses. Speciālistiem, regulāri pilnveidojot zināšanas, tiek veicināta bērnu tiesību ievērošana un pārkāpumu pret bērniem prevencija.<sup>1</sup>

Speciālistu, kuru profesionālā darbība saistīta ar bērnu tiesību un tiesisko interešu aizsardzības nodrošināšanu, sniegto pakalpojumu kvalitātē nozīmīga loma ir profesionālajai kvalifikācijai, kas atspoguļo profesionālās darbības veikšanai nepieciešamo zināšanu, prasmju un atbildības kopumu, un profesionālās kompetences pilnveidei, kas ietver iespēju papildināt profesionālās zināšanas un prasmes bērnu tiesību aizsardzības jautājumos.

Tomēr svarīga ir ne tikai juridiska fakta konstatācija par to, ka zināšanas ir apgūtas, bet arī tas, ka apgūtās speciālās zināšanas Likuma 5.<sup>1</sup> panta pirmajā daļā minētajiem subjektiem nodrošina vajadzīgo izpratni un zināšanas, lai tie pilnvērtīgi varētu garantēt bērna labāko interešu ievērošanu profesionālās darbības ietvaros (svarīgi, lai zināšanu saturs atbilst speciālistu profesionālajām

---

<sup>1</sup> [Tiesību akta projekta "Noteikumi par kārtību, kādā apgūstamas speciālās zināšanas bērnu tiesību aizsardzības jomā, šo zināšanu saturu un apjomu" sākotnējās ietekmes \(ex-ante\) novērtējuma ziņojums \(anotācija\)](#)

vajadzībām, tās tiek regulāri atjauninātas, kā arī lai zināšanu apguves procesā tiek iesaistīti kvalificēti pasniedzēji).

Speciālists atbilstoši Likuma 5.<sup>1</sup> panta pirmās daļas 20. punktam speciālās zināšanas apgūst, piedaloties darba devēja organizētajās mācībās vai kompetences pilnveides programmā.<sup>2</sup>

Kompetences pilnveides programmu paraugus un to metodikas atbilstoši speciālistu profesionālās darbības jomai, kā arī darba devēju organizēto mācību programmu izstrādā Bērnu aizsardzības centrs un pēc saskaņošanas ar Labklājības ministriju apstiprina centra vadītājs.<sup>3</sup>

Bērnu aizsardzības centrs 2024. gada 30. jūlijā izdevis rīkojumu Nr. 1-1/185 “ Par speciālo zināšanu bērnu tiesību aizsardzības jomā apguvi”<sup>4</sup>. Rīkojuma 3. punktā noteikts, ka juridisko lietu speciālisti (juristi, juriskonsulti), kuri sniedz juridisko palīdzību lietās, kas saistītas ar bērnu tiesību aizsardzības nodrošināšanu, speciālās zināšanas apgūst atbilstoši mācību programmas “Sākotnējā profesionālās kompetences pilnveides programma speciālo zināšanu apguvei tiesnešiem, prokuroriem, advokātiem un tās mācību metodika” paraugam, kas apstiprināts ar 2024. gada 24. aprīļa Bērnu aizsardzības centra vadītāja rīkojumu Nr.1-1/115 un pilnveido atbilstoši mācību programmas “Kārtējā profesionālās kompetences pilnveides programma speciālo zināšanu apguvei tiesnešiem, prokuroriem, advokātiem un tās mācību metodika” paraugam, kas apstiprināts ar 2024. gada 24. aprīļa Bērnu aizsardzības centra vadītāja rīkojumu Nr.1-1/114. Rīkojumā ietvertais viennozīmīgi apliecina, ka pilnvarotajām personām ir pienākums apgūt speciālās zināšanas.

[2] Likuma 5.<sup>1</sup> panta ceturtā daļa nosaka, lai nodrošinātu informācijas apriti un pieejamību attiecībā uz mācību par speciālajām zināšanām organizēšanu un subjektiem, kuri ir apguvuši šīs zināšanas, Bērnu aizsardzības centrs valsts informācijas sistēmā nodrošina informāciju par mācību organizētājiem un pasniedzējiem, savukārt mācību organizētāji tajā nodrošina subjektu, kuri ir pieteikušies minētajām mācībām vai tās apguvuši, un izsniegto apliecinājumu par apgūtajām zināšanām uzskaiti. Likuma 5.<sup>1</sup> panta ceturtā daļa stājas spēkā 2025. gada 1. maijā. Diemžēl, Bērnu aizsardzības centra valsts informācijas sistēma vēl nav izveidota, tādēļ informācija par subjektiem, kuri ir apguvuši šīs zināšanas, netiek uzskaitīta un nav publiski pieejama.

---

<sup>2</sup> Ministru kabineta 2024. gada 16. aprīļa noteikumu Nr. 241 “Noteikumi par kārtību, kādā apgūstamas speciālās zināšanas bērnu tiesību aizsardzības jomā, šo zināšanu saturu un apjomu” 2.3. apakšpunkts.

<sup>3</sup> Ministru kabineta 2024. gada 16. aprīļa noteikumu Nr. 241 “Noteikumi par kārtību, kādā apgūstamas speciālās zināšanas bērnu tiesību aizsardzības jomā, šo zināšanu saturu un apjomu” 11. punkts.

<sup>4</sup> <https://www.bac.gov.lv/lv/media/2731/download?attachment> .

Tiesību aktu projektu portālā ir ievietots Ministru kabineta noteikumu "Bērnu aizsardzības centra informācijas sistēmas noteikumi" projekts,<sup>5</sup> kura anotācijā ir minēts, ka Ministru kabineta noteikumu spēkā stāšanās termiņam ir jāsakrīt ar projekta "Labklājības nozares un pašvaldību sociālās sfēras platformas "DigiSoc" izstrāde un ieviešana" ieviešanas termiņu (projekta īstenošanas laiks: no 2024. gada 10. decembra līdz 2026. gada 31. maijam). Ministru kabineta noteikumu spēkā stāšanās termiņš norādīts – 2026. gada 1. jūnijs.

[3] Normatīvie akti neparedz tiesas pilnvaras nepielaist personu, kura nav apguvusi speciālas zināšanas, pārstāvēt tiesā citu personu lietā, kas skar bērna tiesības un intereses. Tiesai pēc lietas dalībnieka lūguma, kā arī pēc savas iniciatīvas būtu jāpārlicinās, ka lietā iesaistītās amatpersonas, iestāžu darbinieki, advokāti, prokurori un arī pilnvarotās personas ir apguvušas speciālās zināšanas. Normatīvajos aktos nav noteikts, ka pilnvarotā persona, kura nav apguvusi speciālās zināšanas, nav tiesīga piedalīties lietā, kas skar bērna tiesības un intereses.

Likums ir jāievēro visiem neatkarīgi no tā, vai kāds tam piekrīt vai nepiekrīt, un valstij ir jānodrošina likumu darbība. Nav iespējams panākt, lai visas personas ievēro ārējos normatīvos aktus. To ir iespējams tikai veicināt. Lai gan tiesām nav tieša pienākuma katrā lietā pārlicināties, vai procesa dalībnieki ir apguvuši speciālās zināšanas, tieši tiesas, pārlicinoties, ka lietā iesaistītās personas ir apguvušas speciālās zināšanas, veicinātu likuma ievērošanu. Tas ir cieši saistīts ar bērna tiesību prioritātes principa ievērošanu. Likuma 6. panta pirmā un otrā daļa nosaka, ka tiesiskajās attiecībās, kas skar bērnu, bērna tiesības un intereses ir prioritāras. Visām darbībām attiecībā uz bērnu neatkarīgi no tā, vai tās veic valsts vai pašvaldību institūcijas, sabiedriskās organizācijas vai citas fiziskās un juridiskās personas, kā arī tiesas un citas tiesībaizsardzības iestādes, prioritāri ir jānodrošina bērna tiesības un intereses. Šīs personas ievēro bērna labākās intereses visās darbībās, kas tieši vai netieši skar vai var skart bērnu: 1) novērtējot jebkuru ar bērnu saistītu gadījumu; 2) rīkojoties jebkādā ar bērnu saistītā lietā; 3) pieņemot jebkuru lēmumu saistībā ar bērnu.

---

<sup>5</sup> [Ministru kabineta noteikumu "Bērnu aizsardzības centra informācijas sistēmas noteikumi" projekts](#)

Lai gan valsts un pašvaldību darbiniekiem ir jāievēro Likuma 5.<sup>1</sup> pantā noteiktais, tomēr Tiesībsarga biroja praksē ir konstatēti gadījumi, ka amatpersonas un darbinieki nav apguvuši speciālās zināšanas, tādēļ tiesai ir lietderīgi to noskaidrot. Civilprocesa likuma 232. panta pirmā daļa nosaka, ja, izskatot lietu, konstatēti apstākļi, kas liecina par iespējamu likuma pārkāpumu, tiesa ir tiesīga pieņemt blakus lēmumu, ko nosūta attiecīgajai iestādei. Tātad pastāv mehānisms tiesas reaģēšanai, ja Likuma 5.<sup>1</sup> pantā noteiktais netiek ievērots. Iepriekš minētais visos gadījumos nebūs piemērojams attiecībā uz pilnvarotajām personām. Vienlaikus tā pilnvardevējs būtu informēts, ka pilnvarotajai personai nav speciālās zināšanas un varētu vērtēt, vai persona bez attiecīgajām zināšanām spēs viņu kvalitatīvi pārstāvēt.

Ar cieņu

tiesībsardzes pilnvarojumā

Bērnu tiesību nodaļas vadītāja

Laila Grāvere